

Anders Johnson:

50 miljarder kostar supen

Alkoholskador är ett både gammalt och stort problem. Sedan länge har det även funnits ett behov av att kvantifiera skadorna av missbruk. Men svårigheterna är stora. Anders Johnson är medveten om det. Trots det gör han i boken *50 miljarder kostar supen* (Sober Förlag 87 sid, 36 kr) ett försök att försiktigt uppskatta alkoholens samhällsekonomiska kostnader. Det har ibland hävdats att nationalekonomi inte är den lämpligaste utgångspunkten för en analys av alkoholskador, eftersom problemen till så stor del är sociala och humanitära. Men sådana invändningar mot nationalekonomins användbarhet anser författaren inte vara relevanta, dels uppger alkoholkonsumtionen till stora belopp och det finns avsevärda negativa bieffekter, dels rör sig även de förebyggande åtgärderna numera om mycket pengar.

Johnson vill alltså ge ett svar på en fråga många ställt sig, nämligen hur mycket alkoholmissbruket (och -bruket) kostar. Den metod han använder är att göra en halv kostnads-intäktskalkyl, dvs han beräknar bara kostnaderna. I förordet, men inte i titeln, anges att det är bruttokostnader som avses. Att det även finns betydande intäkter av alkoholen i form av nytta för icke missbrukande konsumenter nämns visserligen i slutet av boken men sätts inte i relation till kostnaderna.

Johnsons uppgift hade varit gigantisk om det inte funnits tidigare undersökningar att tillgå. I boken redogörs ganska uttömmande för den alkoholforskning som bedrivits i Sverige. Med viss indignation konstaterar författaren att det inte är särskilt mycket och att många uppgifter är osäkra. Beträffande alkoholskadornas utbredning finns en del, men uppgifterna är inte uttryckta i ekonomiska termer. Dessa använder han som grund för att ställa samman

kostnaderna. Någon ny undersökning görs inte.

Genom diskussionerna i boken framkommer hur svårt problemet är. Åtskilliga avgränsningar måste göras, och det går knappast att undvika godtycke och rena gissningar. Därför är det lätt att vara kritisk och mena att underlaget är för svagt. Men samtidigt tycker jag att det är bokens styrka att den ger läsaren en god överblick över den vittförgrenade alkoholproblematiken. Genom att författaren tar ställning till så många poster, kan läsaren inte undgå att märka att de finns.

Han finner att 1981 uppgick alkoholens samhällsekonomiska (brutto-) kostnader till åtminstone 50 miljarder kronor eller ca nio procent av BNP. Hälften av detta beror på produktionsbortfall, och det kan jämföras med Bertil Ohlins beräkning 1939 av den posten till mellan tre och åtta procent av BNP. Övriga beräknade kostnader är vård, produktionskostnader, förebyggande åtgärder och egendomsskador.

Den summa Johnson får fram får ses som ett ungefärligt riktmärke för alkoholkostnaderna i vårt samhälle jämfört med ett hypotetiskt alkoholfritt samhälle. Johnson påstår själv att det mesta är tilltaget i underkant, men det finns även skäl att påstå att resultatet är en överskattning. För det första måste man komma ihåg att intäkterna är utelämnade. För det andra är det vanskligt att vid beräkning av alkoholens produktionskostnader inte dra av momsens motiveringen att konsumenterna annars lagt pengarna på andra momsbelagda varor. Om det resonemanget är riktigt, innebär det att den momsfinansierade verksamheten av konsumenterna värderas till noll. (På intäktsidan däremot hade moms och övriga alkoholskatter bort tas med för att få ett minimibelopp för konsumenternas betalningsvilja.)

En tredje väsentlig överskattning, för att inte säga felaktighet, är att kostnaderna för förebyggande verksamhet tagits med. Under den beteckningen kan mycket rymmas, allt från propaganda och trafikkontroller till bidrag till nykterhetsorganisationer. Men i den mån sådant har effekt, är kostnaderna att hänföra till alkohol som inte konsumeras.

I ett hypotetiskt alkoholfritt samhälle är det ovisst hur stor den posten skulle vara. Man kan knappast förutsätta att den skulle vara noll. Fastän de förebyggande åtgärderna "endast" uppgår till ca två miljarder kronor är felet ändå

väsentligt, eftersom den posten är praktiskt taget den enda som går att påverka direkt.

Som debattinlägg tror jag att boken fyller en stor funktion. Det finns mycket material i den, och trots de ovan påpekade bristerna lyser det igenom en ambition hos författaren att göra korrekta beräkningar. Att den hittillsvarande forskningen gett honom ett mager underlag kan han inte lastas för.

Jur och fil kand *Agneta Paulsson*
Nationalekonomiska institutionen
Lunds universitet